

KOOS NEUVEL

J. BRUGMAN

Hij vindt niet dat de islam een groot politiek gevaar voor Europa vormt. Toch zitten er in de islam wel degelijk gewelddadige elementen. Die constatering moet door een arabist kunnen worden gemaakt, zelfs al zou dat de vooroordelen jegens moslims kunnen versterken. Wat waar is moet gezegd. En zelfcensuur dient geen enkel doel.

Toen ik in 1948 voor het eerst in Egypte kwam", herinnert zich prof.dr mr J. Brugman (1923), "was ik erg verbaasd over het gevoel voor humor aldaar. Ik vroeg altijd naar de laatste mop. Na de watersnoodramp van 1953 is er in Egypte nog geld voor ons ingezameld. Achteraf denk ik daar met enige schaamte aan terug: het arme Egypte zamelt geld in voor het rijke Nederland. Er was daar een bijeenkomst in een grote bioscoop en daar trad een komiek op, een soort *Wim Kan*. Ik lag dubbel van het lachen. Naast mij zat de ambassadeur en die vroeg aan mij: wat zegt hij toch? Maar ik had geen tijd om de mop te vertalen, want dan miste ik de volgende."

Brugman, emeritus hoogleraar Arabisch, was van 1948 tot 1959 werkzaam op de Nederlandse ambassade in Egypte. Een mooie tijd, vindt hij nu. "Egyptenaren hebben een beetje een reputatie als grappenmakers van het Midden-Oosten. Die reputatie gaat vooral op voor het delta-gebied; daarbuiten is het fundamentalisme endemisch. Ze zijn een kunstzinnig en blijmoedig volk, maar slechte soldaten. Ongeveer zoals de Italianen in Europa: vrolijk, veel zingen, artistiek aangelegd, maar in het leger niks presteren."

"Over de arabische wereld wordt wel gezegd dat er geen spot en satire in voorkomt. Dat is zo algemeen gesteld niet waar. Er is een blinde dichter geweest die een heel satirische beschrijving heeft gegeven van de moslimse paradijsopvattingen. Je begrijpt niet hoe zoiets mogelijk is: dat die man niet de nek is omgedraaid. Maar het is een heel belangrijk werk in de arabische literatuur. Het is dus niet waar dat de spot als cultuurelement er ontbreekt. Wel moet ik eraan toevoegen dat spot minder vaak voorkomt dan bij ons in het Westen en meer is afgestemd op een elite-publiek."

In Nederland had Brugman al arabisch geleerd. Niet dat hij daar in Egypte veel baat bij had; daar moest hij zich de spreektaal nog helemaal eigen maken. Zijn keuze om destijds in Nederland arabisch te gaan studeren was weinig principieel. "Het is niet zo dat op een nacht de profeet in mijn droom is verschenen", glimlacht hij. Op de middelbare school volgde hij ooit lessen in het hebreuws, maar hij schakelde later, op de universiteit, over naar het arabisch omdat hij die taal in cultureel opzicht belangrijker vond.

Brugman hield zich in zijn Egyptische tijd bezig met de reguliere consulaire zaken op de ambassade, maar ook verzamelde hij materiaal voor zijn dissertatie over de toepassing van het islamitisch recht in Egypte. "Best een leesbaar boek", zegt hij er nu zelf van, "ik kan het u aanbevelen." In 1959 promoveerde hij en een jaar later werd hij benoemd tot hoogleraar arabisch in Leiden.

Brugman ontwikkelde zich tot een gezaghebbend beschouwer van de arabische wereld; gezaghebbend, maar allerm minst zwaarwichtig. Zowel in geschrifte als in het gesprek is hij vaak laconiek en ironisch, met een zichtbaar genoeg in het uitdelen van plaagstootjes. Een aantal van zijn politieke en culturele essays is gebundeld in het boek 'De zuilen van de islam' (1985). De toon van die beschouwingen uit de jaren zeventig en begin jaren tachtig, is optimistisch. Brugman ontwaart bijvoorbeeld duidelijke vooruitgang in de positie van de vrouw; toen hij in 1948 in Egypte kwam werd een werkende vrouw nog als een prostituée beschouwd; sindsdien is men minder snel aan haar deugzaamheid gaan twifelen.

In een beschouwing uit 1970 constateert Brugman: "Het is moeilijk te ontkomen aan de indruk dat de islam onder-